

Dato: 13.04.2019
Referanse: 9567/2019
Arkiv: A40
Vår saksbehandler: Gro Svarstad

Høringsuttalelse fra Trysil kommune: Lokal inntaks- og formidlingsforskrift for Innlandet fylkeskommune

Saksnr	Utvalg	Møtedato
	Formannskapet	

Saksdokumenter vedlagt:

- 1 Høringsdokument forskrift om inntak til videregående skole
- 2 Utkast forskrift om inntak til videregående skole.docx

Øvrige saksdokumenter:

1. Høringsdokumenter på lokal inntaks- og formidlingsforskrift for Innlandet fylkeskommune, datert 13. mars 2019:
 - Utkast: Forskrift om inntak til videregående skole og formidling av læreplass i Innlandet fylkeskommune
 - Høringsdokument til «Forskrift om inntak til videregående skole og formidling til læreplass i Innlandet fylkeskommune».
 - Kartutsnitt som viser geografisk søkemønster for skoleåret 2016/17 til alle utdanningsprogram på Vg1-nivå i begge fylker.

Rådmannens innstilling:

Trysil kommune anbefaler en videreføring av dagens modell; dvs geografisk styring til nærmeste skole.

Trysil kommune

Jan Sævig
rådmann

(Dokumentet er elektronisk godkjent og er derfor uten signatur.)

Bakgrunn

Når Hedmark fylkeskommune og Oppland fylkeskommune slås sammen, må det vedtas en ny lokal forskrift om inntak til videregående skole og formidling til læreplass i Innlandet fylkeskommune. Forskriften skal inneholde utfyllende regler om hvordan inntak til videregående skole og formidling til læreplass gjennomføres i fylkeskommunen.

Forskriften skal vedtas i fellesnemnda 19. juni 2019 og trer i kraft fra og med 1. januar 2020. Høringsfristen er satt til onsdag 24. april. Rådmannen ønsker at høringsuttalelsen behandles i formannskapet. Siden formannskapsmøtet er 6 dager etter høringsfristens utløp er Hedmark fylkeskommune varslet om at det kommer en uttalelse fra formannskapet i Trysil, og at rådmannens innstilling oversendes innen høringsfristen.

Hedmark fylkeskommune har i sin lokale forskrift regler som omhandler geografisk styring til nærmeste skole etter en regioninndeling. For region 2 (Sør-Østerdal) som omfatter kommunene Engerdal, Trysil, Stor-Elvdal, Åmot og Trysil gjelder følgende:

- Søkere fra Engerdal kommune kan søke også skoler i region 1 (Nord- Østerdal) hvis det blir nærmeste skole som har utdanningsprogrammet/programområde de ønsker
- Søkere fra Åmot kommune søker fritt mellom Midt-Østerdal videregående skole og Elverum videregående skole

I Oppland fylkeskommune er det ikke inntakskretser. Søker står fritt til å søke inntak på alle skoler i Oppland, uavhengig av bosted. Søker gis mulighet til å prioritere skoleønske på søknaden. Der det ikke er tilstrekkelig med plasser på et utdanningsprogram, kan fylkesrådmannen ut fra en helhetsvurdering fordele søker direkte fra grunnskolen til samme utdanningsprogram på geografisk nærmeste skole.

Som en del av grunnlaget til høringsdokumentet ble de videregående skolene, ved rektor, invitert til å gi en tilbakemelding på spørsmål knyttet til fritt skolevalg eller styring av elevene. Tilbakemeldingene viser at det er forholdsvis ulike betraktninger til spørsmålene. Det er ikke mulig å finne noe geografisk mønster i tilbakemeldingene, heller ikke blant skoler som i størrelse og geografisk beliggenhet er sammenlignbare. Svarene varierer i stor grad, men felles for alle er et grunnleggende ønske om å drive en god skole med motiverte elever.

Det foreligger en del forskning på temaet, men det er svært lite som er tilgjengelig og relevant for Innlandet. I 2002 ble en sak om Fritt skolevalg eller lokal tilpasning av inntaksforskriften i Hedmark behandlet politisk i Utvalg for opplæring og kompetanse. Den gang var det et klart politisk flertall for at ordningen med geografisk styring til nærmeste skole skulle videreføres. I saksutredningen ble det skissert følgende argumentasjon for og mot fritt skolevalg:

«Argumenter for fritt skolevalg er bl.a.:

- *det kan bety et reelt valg for elever som bor i utkantene og har gode karakterer (de vil dermed også ha mulighet til å komme inn på skoler med bredere fagtilbud)*
- skolene må fokusere sterkere på kvalitet i det faglige og pedagogiske arbeidet
- det er sannsynlig at de fleste elevene likevel vil søke seg til sin "nærskole"
- *bedre integrering for elevene på skolene (elevene kommer fra flere steder i fylket)*

Innvendinger mot fritt skolevalg er bl.a.:

- frykt for at elever med svakt karaktergrunnlag skal bli taperne og at systemet vil favorisere de flinkeste
- konsentrasjon av søkningen mot skolene i sentrale strøk, utkantskolene vil bli taperne
- at det skal utvikle seg A-, B- og C-skoler
- lang reisevei for mange elever og økte skyssutgifter
- miljømessige konsekvenser for elever som ikke kommer inn ved sin nærmeste skole og må flytte på hybel
- fare for at "drop-out" vil øke.»

Argumentene er i all hovedsak de samme i dag.

Da dagens lokale forskrift i Hedmark ble behandlet i Hedmark fylkesting i 2014, ble ordningen med geografisk styring av søkerne vedtatt videreført. I forkant av den politiske saken, var forskriften ute på bred høring hvor det spesielt ble bedt om tilbakemelding på ordningen med geografisk styrt inntak. Det kom ingen innspill om å fjerne ordningen eller endre den.

Fylkesopplærings sjefen i Oppland la i mars 2013 fram en oversikt over søking ut av egen region og søking forbi nærmeste region for komite for opplæring. På Vg1 viste undersøkelsen at andelen som søker seg forbi nærmeste skole var under 2 %. For søkere til Vg2 var situasjonen omtrent den samme. Men det viser seg å være en viss variasjon i kryssøking i de ulike regionene og innen de ulike programfagene.

Alternative inntaksmodeller

Opplæringsloven med forskrift er overordnet en lokal forskrift, og det er ikke anledning for fylkene til å vedta lokale forskrifter som innskrenker eller begrenser rettighetene som søkerne har i overordnet regelverk. Blant annet ligger det føringer for at man i det ordinære elevinntaket skal ta inn søkere på bakgrunn av konkurransepoeng basert på karakterene til søkeren.

Følgende tre alternativer tas inn til drøfting i høringen:

1. Fritt skolevalg
2. Fritt skolevalg med forbehold
3. Geografisk styring til nærmeste skole

Alternativ 1 Fritt skolevalg

Dette alternativet innebærer at søkerne står fritt til å søke hvilken videregående skole de ønsker innenfor Innlandet fylkeskommune. Søkerne konkurrerer med sine karakterer (konkurransepoeng) og rettigheter. Søkere med ungdomsrett, jf. Opplæringslova §3-1 prioriteres i inntaket. Tilbudsstrukturen for videregående opplæring og endelig dimensjonering av plasstall for den enkelte skole vil være avgjørende for inntaket. Planlegging av tilbudsstruktur og endelig dimensjonering av plasstall på den enkelte skole fastsettes gjennom politisk eller administrativt vedtak (v/delegering).

Alternativ 2 Fritt skolevalg med forbehold

Alternativet innebærer at søkerne står fritt til å søke hvilken videregående skole de ønsker innenfor Innlandet fylkeskommune. Søkerne konkurrerer med sine karakterer (konkurransepoeng) og rettigheter. Søkere med ungdomsrett, jf. Opplæringslova §3-1 prioriteres i inntaket. Der det ikke er tilstrekkelig med plasser på et utdanningsprogram, kan fylkesrådmannen ut fra en helhetsvurdering fordele søker direkte fra grunnskolen til samme utdanningsprogram på geografisk nærmeste skole. Dette tilsvarer dagens modell i Oppland.

Alternativ 3 Geografisk styring til nærmeste skole

Innebærer at søkerne på sitt første ønske må sette opp nærmeste skole som har programområdet/utdanningsprogrammet de ønsker å søke til. Fylkesrådmannen fastsetter utfyllende bestemmelser i egen rutinebeskrivelse. I rutinebeskrivelsene vil det framgå informasjon knyttet til det geografisk styrte inntaket, herunder unntaksbestemmelser og definisjoner av geografisk tilhørighet.

Vurdering

Når Hedmark og Oppland fylkeskommuner slås sammen, må det vedtas en ny lokal forskrift om inntak til videregående skole og formidling til læreplass i Innlandet fylkeskommune. Forskriften skal inneholde utfyllende regler om hvordan inntak til videregående skole og formidling til læreplass skal gjennomføres i fylkeskommunen. Høringsdokumentene består av disse 3 dokumentene: Utkast til Forskrift om inntak til videregående skole og formidling av læreplass, Høringsdokumentet til «Forskrift om inntak til videregående skole og formidling til læreplass i Innlandet fylkeskommune og Kartutsnitt som viser geografisk søkermonster for skoleåret 2018-2019 til alle utdanningsprogram på Vg1 –nivå i begge fylker.

I utkastet til forskriften, er det primært § 8 Inntaksordning, som det ønskes innspill til. I praksis handler dette om tre ulike inntaksmodeller; fritt skolevalg, fritt skolevalg med forbehold og geografisk styring til nærmeste skole.

Trysil kommune har gjennomgått de ulike høringsdokumentene, vært i dialog med ledelsen ved Trysil videregående skole og Trysil ungdomsskole, representanter fra næringslivet og representanter fra foreldregruppa. Den videre drøftingen baseres på innspill fra disse.

Den videre drøftingen handler om fritt skolevalg eller ikke, dvs alternativ 1 og 3.

Rådmannen savner et viktig poeng som i liten grad berøres i høringsdokumentet, nemlig refleksjoner rundt avstander. Det er stor forskjell mellom by og land når fritt skolevalg eller ikke diskuteres. I en by kan dette bety to bussholdeplasser, mens ute i distriktene betyr dette en hybeltilværelse eller ikke. Den nærmeste skolen til Trysil videregående skole er 70 km unna, og dagpendling er kun realistisk hvis eleven bor mer eller mindre i tilknytning til aksene Innbygda - Elverum. Selv da tvinger dette eleven til å avstå fra store deler av det sosiale liv etter endt skoledag. For andre i kommunen og ikke minst for elever i deler av våre nabokommuner, er avstanden betydelig større.

Elevenes beste er et argument som brukes i forhold til fritt skolevalg, men hva er egentlig elevens beste? I et økonomisk perspektiv er kanskje elevens beste begrenset av det foreldrene kan bidra med i støtte. Her kan det skapes et skille mellom ressurssterke familier og de som kanskje må prioritere noe hardere. Dessuten, skal dette valget tas av en 15-åring uten foreldrenes samtykke? Tidligere utredninger viser at risikoen for frafall fra skolen øker betydelig med en hybeltilværelse, og erfaringer tilsier at de fleste foreldre ønsker at deres barn bor hjemme mens de gjennomfører videregående. Dette er faktisk et viktig kriterium for valg av bosted for mange familier med barn i skolealder.

Ungdomsskolen er rekrutteringsarenaen for den videregående skole. I dag meldes det om betydelig konkurranse og et jag etter å lykkes. Dette kan være både sunt og hemmende for prestasjonene, men presset kan øke med fritt skolevalg. Det som trekkes frem som et viktig poeng, er at behovet for nære venner og et godt nærmiljø må ivaretas. Behovet for sosial trygghet kan imidlertid bli utfordret hos elevene ute i distriktene når det åpnes opp for fritt skolevalg; det finnes muligheter for at kampen om studieplassene vil splitte unge vennegjenger på godt og vondt.

En annet poeng som trekkes frem ved fritt skolevalg, er behovet for økt informasjon om skolene. Det vil da ikke lenger handle om de ulike studietilbud alene, men minst like mye om den enkelte skoles tilbud utenfor skoletiden. Dersom valget står mellom studiespesialisering i Trysil eller Hamar, er det mer enn rykter om flinke lærere som vil påvirke valg av skole. Når valget på et generelt grunnlag skal stå mellom skoler i Lom, Hamar eller Kongsvinger, kan dette bli svært utfordrende for både elever, foreldre og rådgivere i ungdomsskolen.

For den videregående skolen kan fritt skolevalg være både positivt og negativt. Det positive kan være økt etterspørsel. Det vil i så fall være på grunn av spesialiserte tilbud eller tilbud utenfor skoletiden. Dette vil de sentraliserte skolene tjene på, men også Trysil videregående skole fordi skolen som eks har studieprogrammet idrett og ekstra satsing på toppidrett gjennom Snow Team Trysil. Det negative kan bli en mer uforutsigbar planleggingshorisont. Det vil ikke i samme grad være mulig å forutsi neste års elevkull og vanskeliggjør derfor planlegging.

For de mindre skolene vil det sannsynligvis bli større årvisse variasjoner av antall søkere enn før, noe som kan skape usikkerhet rundt gjennomføringsevnen av utsatte tilbud. Det påvirker det absolutt viktigste argumentet mot fritt skolevalg; nemlig at det vil skape skille mellom skolene og gi A- og B-skoler. Det er ikke sikkert de unge vil eller at foreldrene ønsker at de søker seg til skoler utenfor deres nærmiljø. De flinkeste elevene vil søke de mest attraktive skolene, mens de svakeste må kanskje ta til takke med restplasser.

Et fritt skolevalg vil kun skape mer markedsorienterte skoler. Spørsmålet da blir om skolene må sette av mer midler til profilering, penger som burde brukes til å skape en bedre skole.

I dag er Trysil videregående primært for tryslinger og engerdøler, men selv i dag er det utfordringer knyttet til boligsituasjon. En viktig årsak til dette er at elevene konkurrerer med sesongarbeidere på hybelmarkedet. Med fritt skolevalg kan dette bli et enda større problem. Gitt at Trysil videregående blir en veldig populær skole, hvordan skal denne utfordringen løses og hvordan vil det framtidige behovet bli? Vil mangel på hybler bli en negativ faktor for fremtidig søkere? I sentraliserte strøk kan svingninger

lettere absorberes enn i distriktene og være nok en årsak til at sentraliserte skoler tjener på fritt skolevalg. Dette selv om det pedagogisk tilbudet skulle være dårligere.

I Trysil kommune har vi over tid utviklet et meget tett samarbeid mellom skolene, kommunen og næringslivet. Dette samarbeidet vil bli utfordret dersom sammenhenger forsvinner. Hvis elevene på ungdomsskolen i større grad søker andre skoler, eller fagutdanningen utdanner elever som ikke har ambisjoner om å bli, vil da næringslivet se behovet for tettere samarbeid? Eller vil samarbeidet bli sterkere for å motivere ungdomsskoleeleven til å bli værende?

Grunnlaget for videreutvikling vil trolig svekkes og fritt skolevalg kan bidra til et mer fragmentert lokalsamfunn ute i distriktene.

Konklusjon

Tilbakemeldinger tyder på at de aller fleste ønsker nærhet. Det kan være fristende å anbefale frie valg, men realiteten er at det kanskje ikke vil bli like fritt for alle; det vil være mest fritt for de ressurssterke. Geografisk styring vil gi mer forutsigbarhet, bidra til stabilitet og det vil redusere risiko for frafall. For mer sentraliserte områder vil ikke valg av inntaksmodell ha de samme konsekvensene.

Trysil kommune anbefaler derfor en videreføring av dagens modell; dvs geografisk styring til nærmeste skole.

Konklusjonen gjelder på et prinsipielt grunnlag. Trysil kommune ønsker fortsatt at elevene skal kunne søke andre skoler dersom det lokale studietilbudet ikke er dekkende i henhold til behov, og at denne muligheten fortsatt skal være gjeldende på tvers av regioner og fylker.